

Головне управління освіти і науки м. Києва
Центр моніторингу столичної освіти
Центр моніторингу діяльності вчителя

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ
за результатами моніторингового дослідження
«Культура харчування в загальноосвітніх навчальних
закладах м. Києва»

Київ
2010

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Програма моніторингового дослідження.....	4
2. Аналіз результатів моніторингового дослідження.....	8
Висновки й рекомендації за результатами моніторингового дослідження....	24

ВСТУП

Реформування шкільної освіти передбачає також збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління і удосконалення організації харчування школярів. Загальноосвітній навчальний заклад – це місце, де дитина проводить значну частину часу. Тому саме ЗНЗ має здійснювати ряд заходів із питань збереження здоров'я, одним із аспектів якого є організація збалансованого харчування.

У шкільні роки відбувається бурхливий фізичний і розумовий розвиток учнів, що потребує великих витрат енергії. Для забезпечення нормальної життєдіяльності та розвитку організму неабияке значення має відповідний режим і збалансованість харчування.

Стан здоров'я дітей та підлітків знаходиться у великій залежності від режиму та якості харчування, тому виховання з питань організації і формування здорового харчування є обов'язковим завданням ЗНЗ, батьків та самих дітей.

Програма моніторингового дослідження

Тема дослідження: культура харчування в загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ) м. Києва.

Мета дослідження: вивчити організацію харчування в ЗНЗ м. Києва.

Об'єкт дослідження: учні 5 та 10-х класів ЗНЗ м. Києва.

Предмет дослідження: стан культури харчування.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати якість харчування учнів ЗНЗ м. Києва;
- 2) вивчити якість роботи буфету та їдальні в ЗНЗ м. Києва;
- 3) дослідити сформованість в учнів дотримання гігієни перед вживанням їжі.

В рамках дослідження «Культура харчування у загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва» обстеженню підлягали всі державні ЗНЗ за виключенням вечірніх шкіл та шкіл-інтернатів для дітей з особливими потребами.

Для даного дослідження була побудована ймовірнісна стратифікована двоступенева вибірка. Одиниця спостереження були: учнів 5–10-х класів.

Одиницями відбору на першому ступені були всі державні ЗНЗ. Для врахування структури генеральної сукупності та потреб обстеження побудовано 10 страт за районами м. Києва.

Рекомендована для обстеження кількість шкіл становила – 48, кількість учнів – 2475 (з них 1354 – учні 5-х класів, 1121 – учні 10-х класів). Зазначений обсяг вибіркової сукупності визначено з урахуванням очікуваного рівня участі учнів в обстеженні на рівні 81,7%. Вибірка ЗНЗ розподілялась за стратами (районами м. Києва) пропорційно структурі учнів 5 та 10-х класів у зазначених ЗНЗ. Теоретичний розподіл вибіркової сукупності ЗНЗ, учнів, адміністрації та вчителів наведено у таблиці 1.

**Теоретичний розподіл вибіркової сукупності ЗНЗ та учнів
за районами м. Києва**

Район	Загальна кількість ЗНЗ	Загальна кількість анкет	в т.ч.	
			учні 5-х класів	учні 10-х класів
Голосіївський	4	200	97	103
Дарницький	5	296	165	131
Деснянський	7	359	217	142
Дніпровський	5	234	119	115
Оболонський	6	299	160	139
Печерський	3	166	93	73
Подільський	4	194	100	94
Святошинський	4	219	120	99
Солом'янський	6	312	179	133
Шевченківський	4	196	104	92
У цілому	48	2475	1354	1121

Фактичний розподіл вибіркової сукупності ЗНЗ, учнів, адміністрації та вчителів наведено у таблиці 2.

**Фактичний розподіл вибіркової сукупності ЗНЗ та учнів
за районами м. Києва**

Район	Загальна кількість ЗНЗ	Загальна кількість анкет	в т.ч.	
			учні 5-х класів	учні 10-х класів
Голосіївський	4	80	40	40
Дарницький	5	100	50	50
Деснянський	7	140	70	70
Дніпровський	5	100	50	50
Оболонський	6	120	60	60
Печерський	3	60	30	30
Подільський	4	80	40	40
Святошинський	4	80	40	40
Солом'янський	6	120	60	60
Шевченківський	4	80	40	40
У цілому	48	960	480	480

Визначення обсягу вибірки

Обсяг вибірки визначається на основі двох головних факторів – необхідної надійності результатів обстеження та обсягу ресурсів, насамперед фінансових, які можуть бути задіяні в обстеженні.

Для даного обстеження обсяг вибірки доцільно було визначати на основі оцінювання часток. Найнижчим рівнем агрегації даних був рівень адміністративних районів, на якому показники оцінювались з найменшою надійністю. Тому в основу визначення необхідного обсягу вибірки доцільно покласти саме цей рівень.

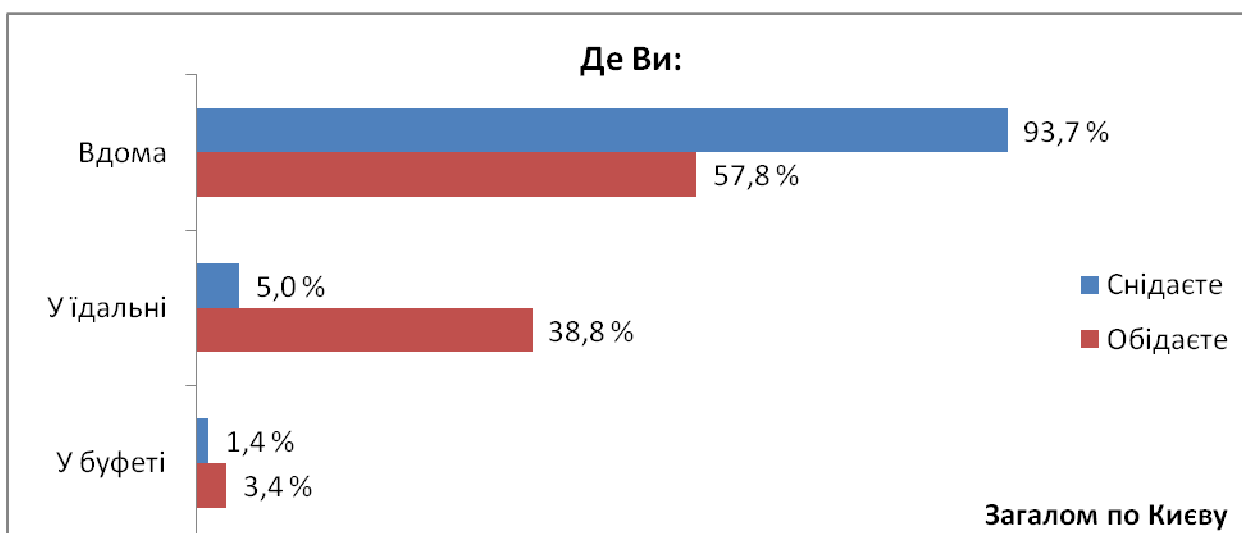
За існуючими рекомендаціями, надійність визначення показників на районному рівні, що дозволяє використовувати їх в аналізі, не повинна бути нижче $CV=20\%$. Для даного обстеження доцільно забезпечити на рівні районів надійне визначення часток, що складають 25% і більше. Зазначені вимоги забезпечуються за умов встановлення обсягу вибірки учнів на рівні $n=2475$. Такий обсяг забезпечить на рівні адміністративних районів м. Києва надійність визначення часток учнів, які складають 25% і більше, на рівні $CV \approx 13\%$, а для м. Києва – для часток, які складають 15%, на рівні $CV \approx 5\%$, що є цілком прийнятним.

Аналіз результатів моніторингового дослідження

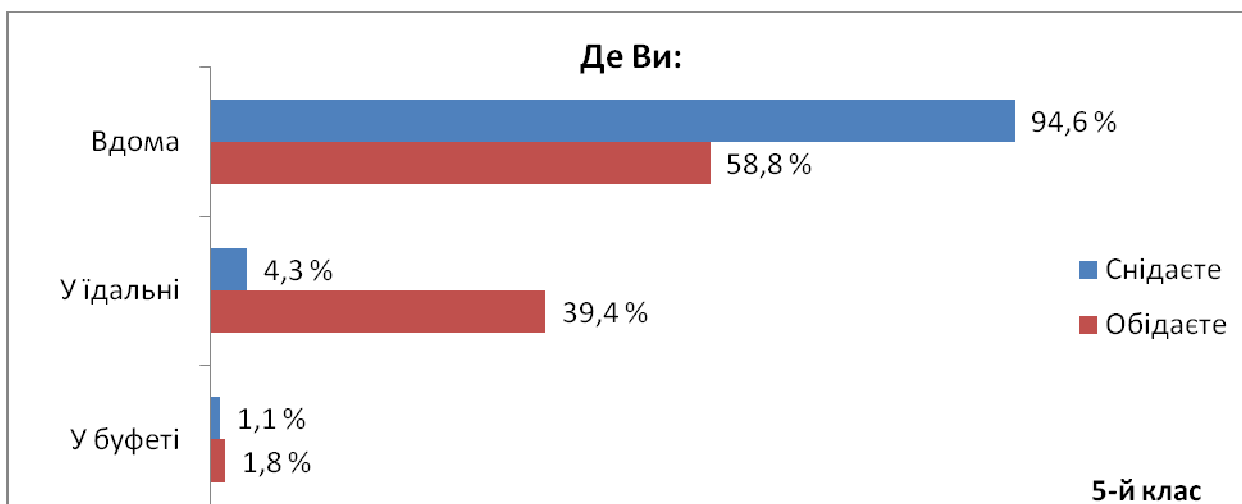
Однією з умов збереження та зміцнення здоров'я учнів, підвищення опору його організму до хвороб і, як наслідок, успішності у навчанні є повноцінне харчування.

За результатами дослідження більшість учнів (93,7 %) снідає вдома, незначна частка у їдальні (5,0 %) та у буфеті (1,4 %) (гістограма 1). Дещо більше половини учнів (57,8 %) обідає вдома, 38,8 % – у шкільній їдальні і 3,4 % – у буфеті.

Гістограма 1

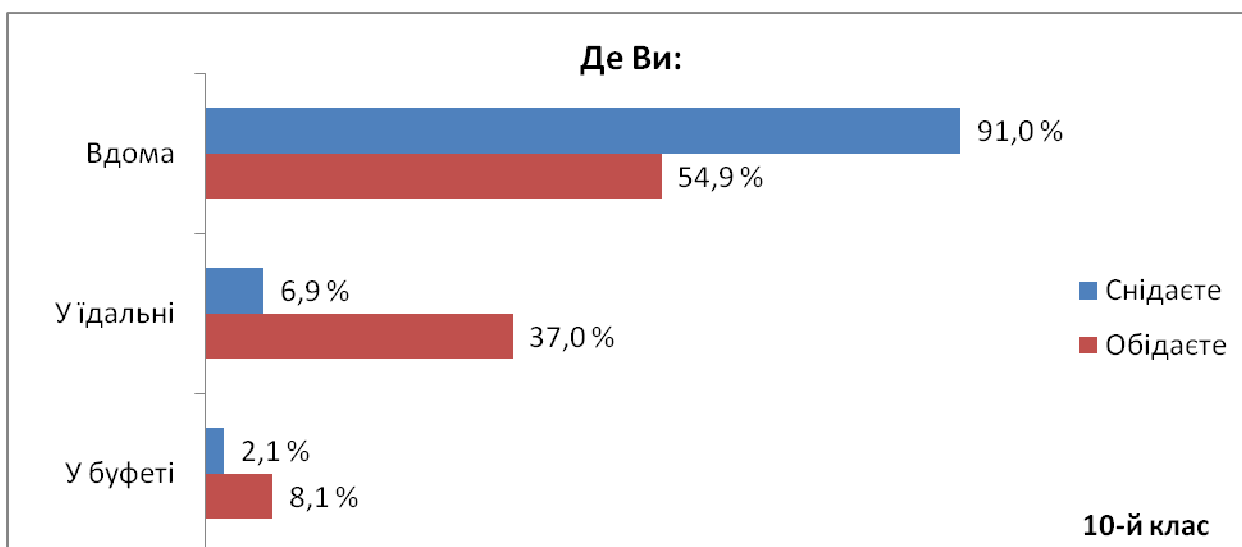
Гістограма 2

При цьому показники за відповідями учні 5-х і 10-х класів особливо не відрізняються.

Хоча простежується тенденція, що учні старших класів дещо більше харчуються у буфеті замість гарячої їжі у їдальні. Адже вони прагнуть до більшої самостійності, тому їхні батьки менше уваги приділяють збалансованому харчуванню своїх дітей (гістограми 2 та 3).

Гістограма 3

Про здорове, раціональне харчування дітей удома піклуються їхні батьки, адже більшість учнів ЗНЗ м. Києва снідає вдома. На питання «Що саме Ви вживаєте на сніданок удома?» більшість опитуваних відповіли, що це чай або сік (75,5 %) та бутерброди (55,3 %) (гістограма 4).

Бутерброди є незамінними під час екскурсій, відвідування різних секцій, гуртків під час позакласного навчання. Але, слід зазначити, що бутерброди не можуть повноцінно замінити сніданок чи обід, а харчування дитини в сухом'ятку не допустиме і недостатнє для розвитку дитячого організму.

Каші (страви з крупів) забезпечує організм учнів білками й амінокислотами, жирами, вуглеводами, вітамінами, мінеральними солями та

мікроелементами, нажаль тільки 41,1 % учнів вживає цю страву на сніданок (гістограма 4). Розподіл даних за класами представлений у гістограмах 5 та 6.

Гістограма 4

Гістограма 5

Гістограма 6

До меню шкільного харчування обов'язково треба включати гарячі страви. Вони сприяють підвищенню апетиту та гарному засвоєнню їжі. Неможливий повноцінний розвиток дитини без організації збалансованого харчування. А як показало дослідження, питання здорового харчування потребує невідкладної уваги та його активної пропаганди у як ЗНЗ, так і серед батьків учнів.

Адже тільки 32, 4 % учнів відповіли, що вживають гарячу їжу три рази на день, 42,5 % – два рази, а 22,0 % – взагалі тільки один раз на день (гістограма 7).

Гістограма 7

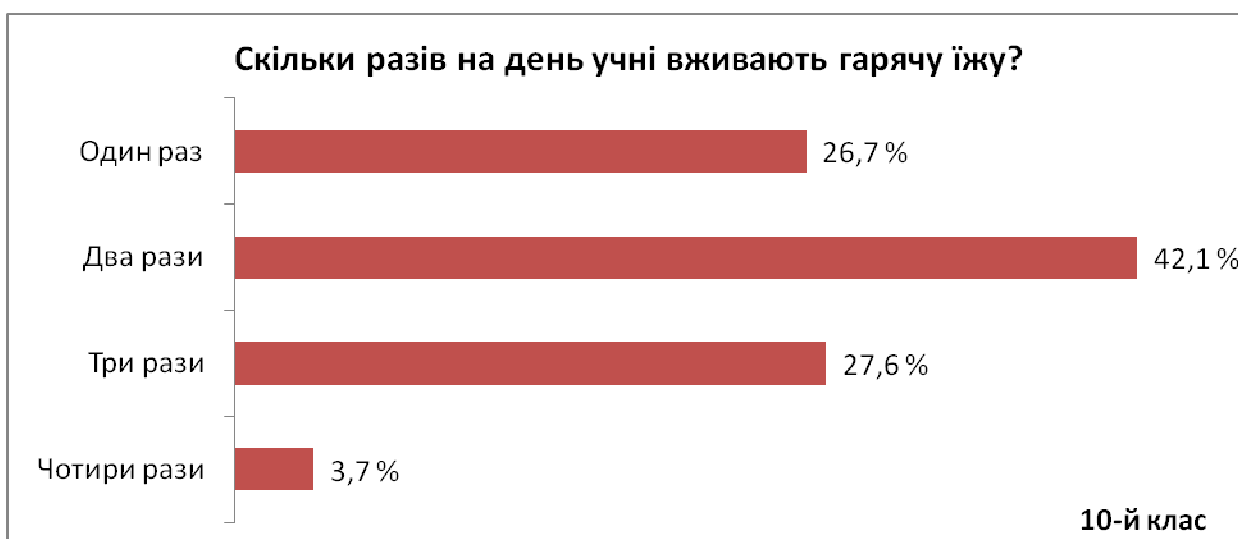

Розподіл даних з цього питання за класами представлений у гістограмах 8 та 9.

Гістограма 8

Гістограма 9

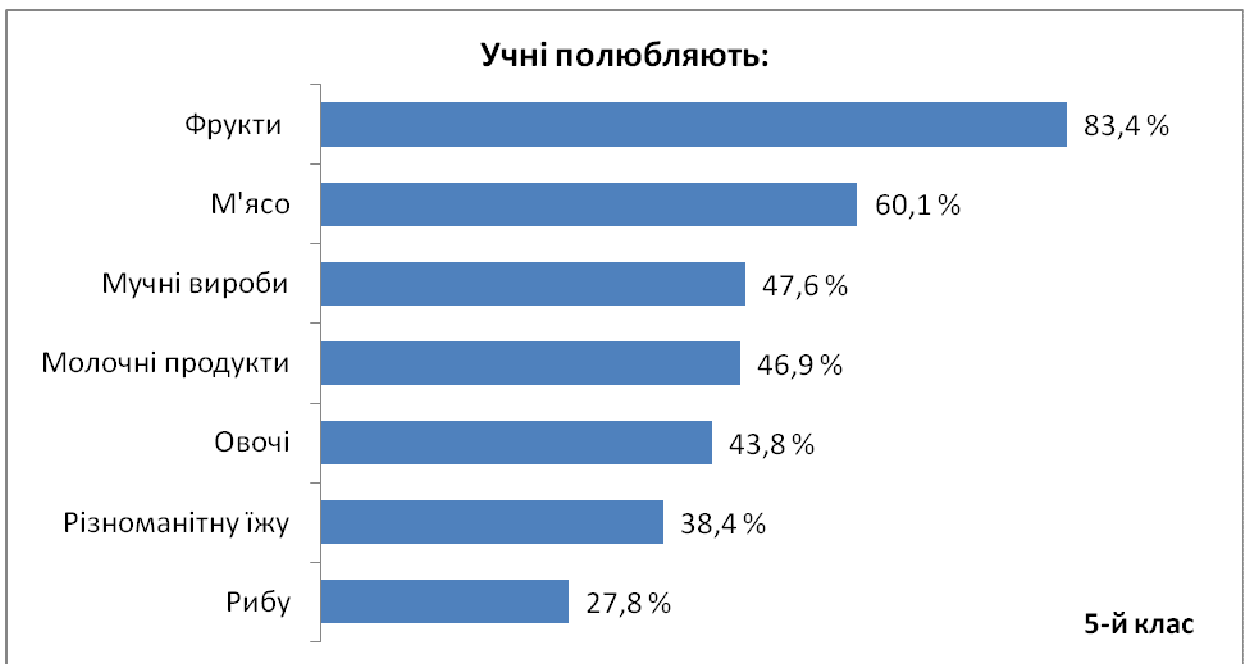
За результатами дослідження, із запропонованого переліку, більшість учнів (83,5 %) люблять фрукти, що є життєво необхідними продуктами, які підсилюють виділення шлункового соку і поліпшують процес травлення (гістограма 10).

На другому місці уподобань – м'ясо (62,7 %), далі мучні вироби (47,8 %) і молочні продукти (45,9 %). Розподіл даних за класами представлений у гістограмах 11 та 12.

Гістограма 10

Гістограма 11

Гістограма 12

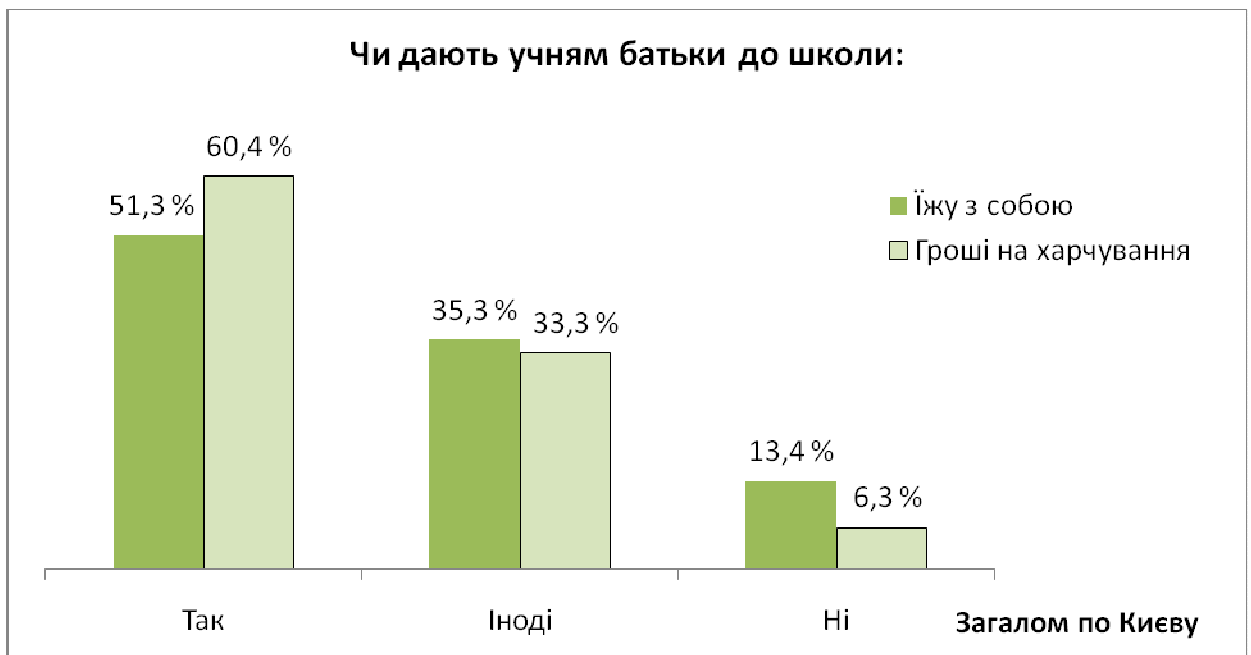

Особливістю сучасного стану здоров'я молоді є зниження захисних реакцій та загального імунітету організму, що призводить до імунодефіциту та підвищення захворюваності. Така ситуація залежить від харчування та сприяє порушенню здоров'я навіть при незначних відхиленнях у режимі та прийомі харчових продуктів. Незбалансованість харчування з недостатністю незамінних компонентів є проблемою, що впливає на здоров'я підростаючого покоління та їх інтелектуальний розвиток.

Важливого значення набуває виховання учнів та їхніх батьків з питань раціонального харчування для досягнення основної мети спільними зусиллями, щоб допомогти підліткам реалізувати свій потенціал в інтересах здоров'я і благополуччя, а також зменшити втрати від захворювань, які можна попередити, організуючи раціональне харчування.

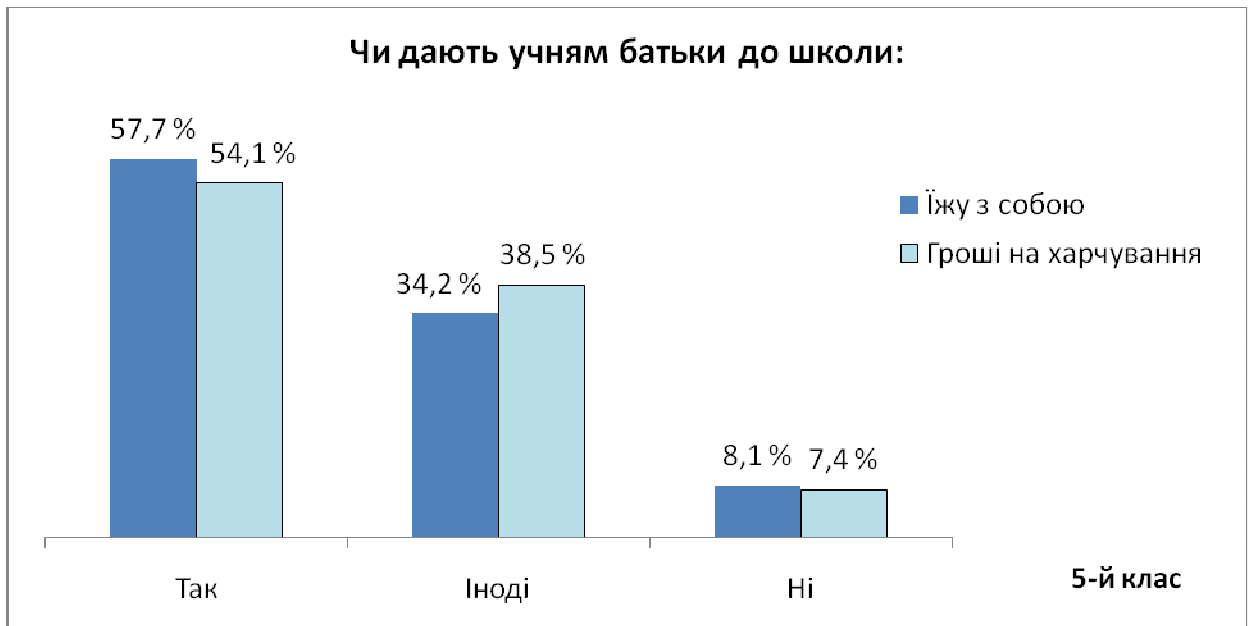
Піклуючись про здоров'я своїх дітей, переважна більшість батьків (60,4 %) дає своїм дітям гроші на харчування у ЗНЗ, а 51,3 % – їжу з собою (гістограма 13).

Гістограма 13

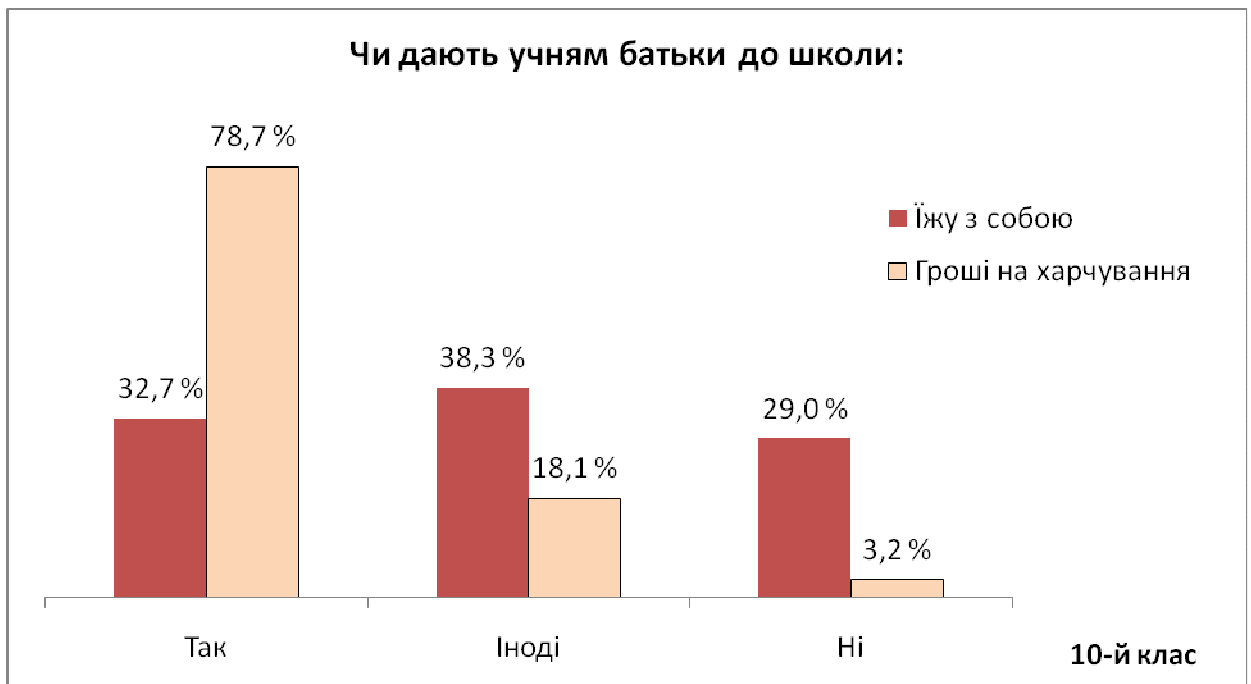

За віковим розподілом ці дані різняться. Так 57,7 % учнів 5-х класів батьки дають їжу з собою, а 54,1 % – гроші на харчування (гістограма 14). В 10-х класах більшість учнів отримує від батьків гроші на харчування 78,7 % і тільки 32,7 % учнів беруть їжу з собою (гістограма 15)

Гістограма 14

Гістограма 15

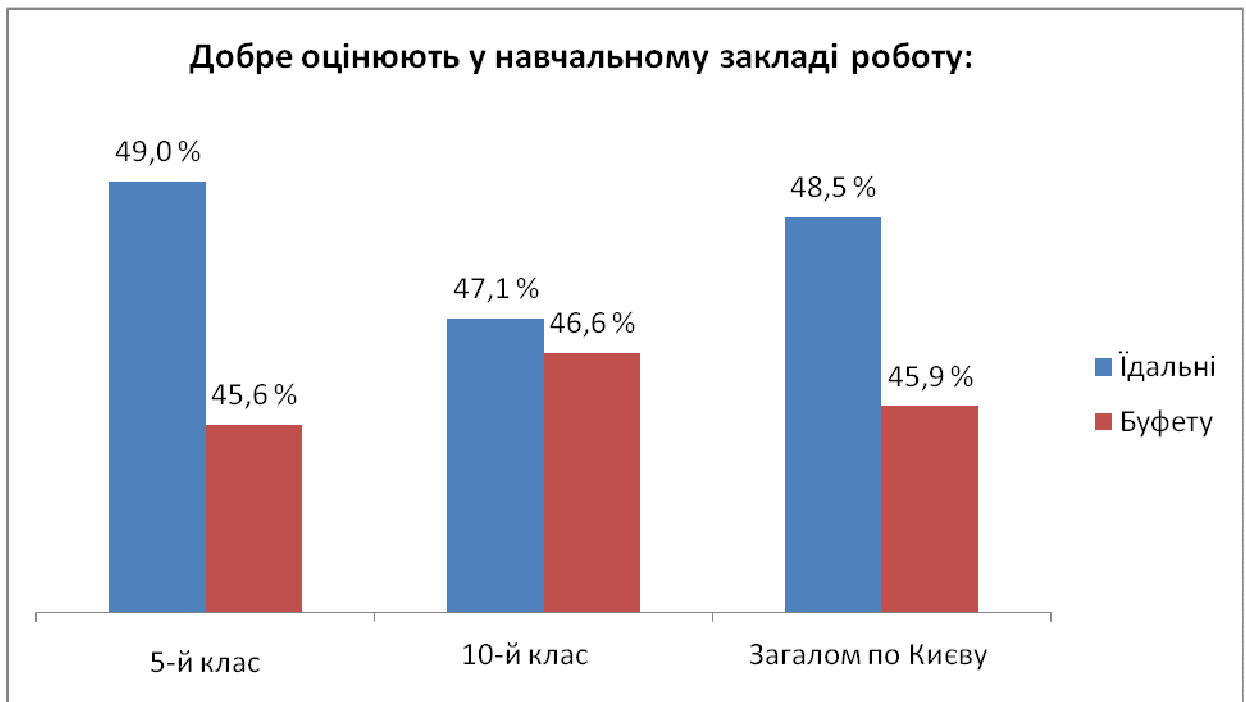

Організація харчування учнів у загальноосвітніх навчальних закладах міста здійснюється на підставі Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дитяче харчування», «Про соціальний статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок чорнобильської

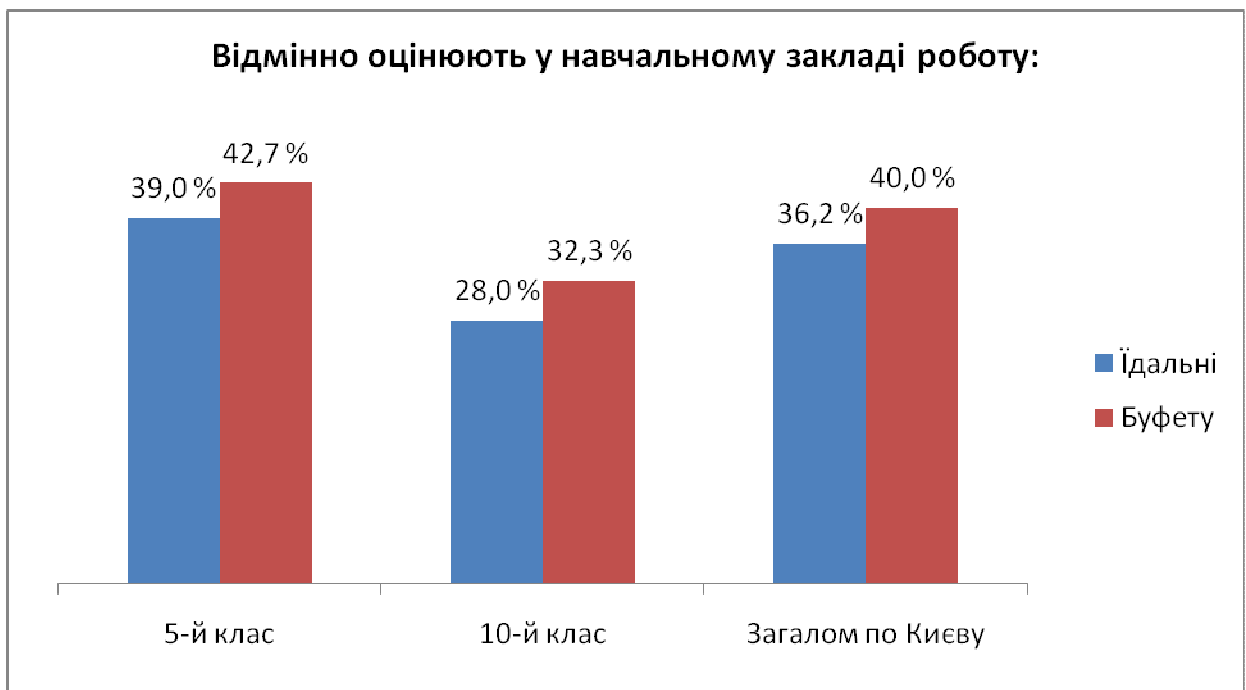
катастрофи», постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.1997 р. № 1200 «Про порядок та норми надання послуг з харчування учнів у професійно-технічних училищах та середніх навчальних закладах, операції з надання яких звільняються від оподаткування податком на додану вартість», пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 19.06.2002 р. № 856 «Про організацію харчування окремих категорій учнів загальноосвітніх навчальних закладів», керуючись наказами Міністерства охорони здоров'я України і Міністерства освіти і науки України від 01.06.2005 р. № 242/329 «Про затвердження Порядку організації харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах», від 15.08.2006 р. № 620/563 «Щодо невідкладних заходів з організації харчування дітей у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів», наказу Міністерства економіки України від 01.08.2006 р. № 265 «Про затвердження Методичних рекомендацій з організації харчування учнів у загальноосвітніх навчальних закладах міста».

За результатами дослідження організацію роботи їдалень і буфетів у ЗНЗ м. Києва можна оцінити як добру. Тому як близько половини учнів добре оцінили роботу їдалень (48,5 %) і буфетів (45,9 %) у ЗНЗ, де вони навчаються (гістограма 16). Відмінно оцінили роботу буфетів 40,0 % учнів, а їдалень – 36,2 % (гістограма 17). Організаторам харчування у ЗНЗ є над чим працювати для поліпшення ситуації, тому як задовільну оцінку роботи їдалень і буфетів надали 13,6 та 12,4 % учнів відповідно (гістограма 18). Погано оцінили роботу їдалень 1,8 % учнів, а буфетів – 1,7 % (гістограма 19).

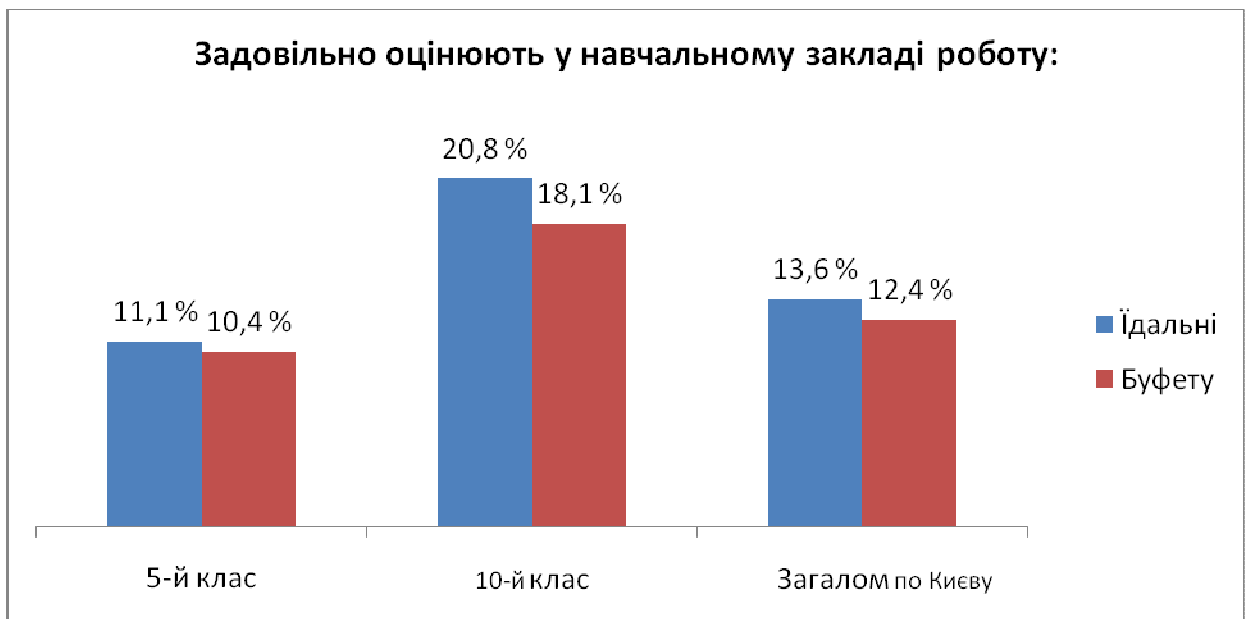
Гістограма 16

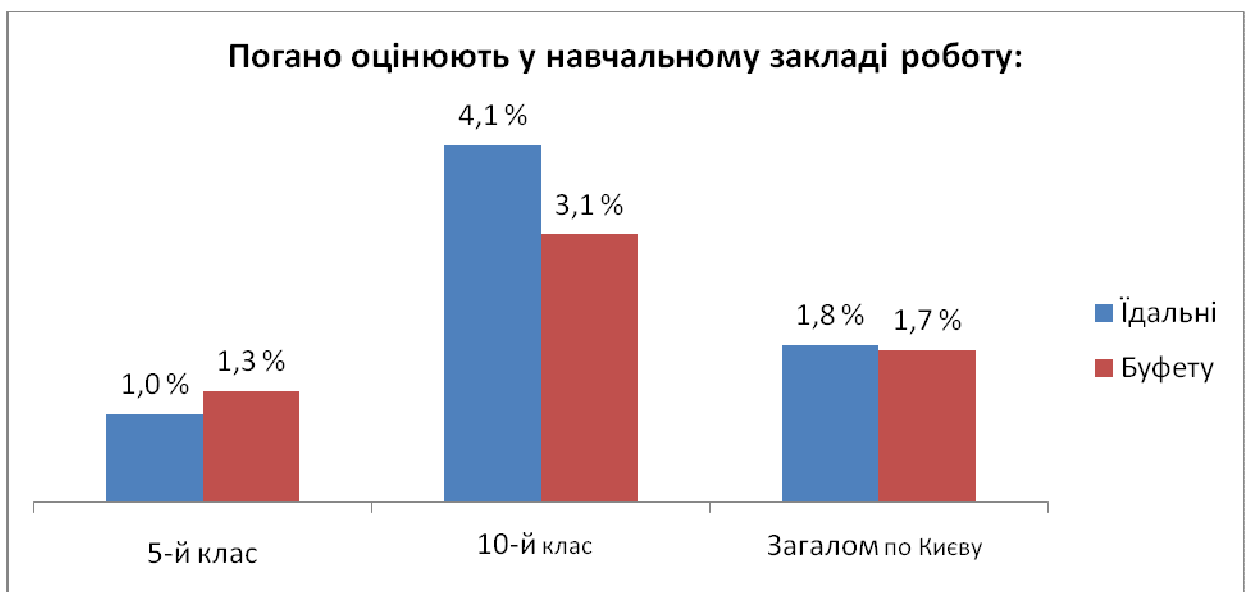
Гістограма 17

Гістограма 18

Гістограма 19

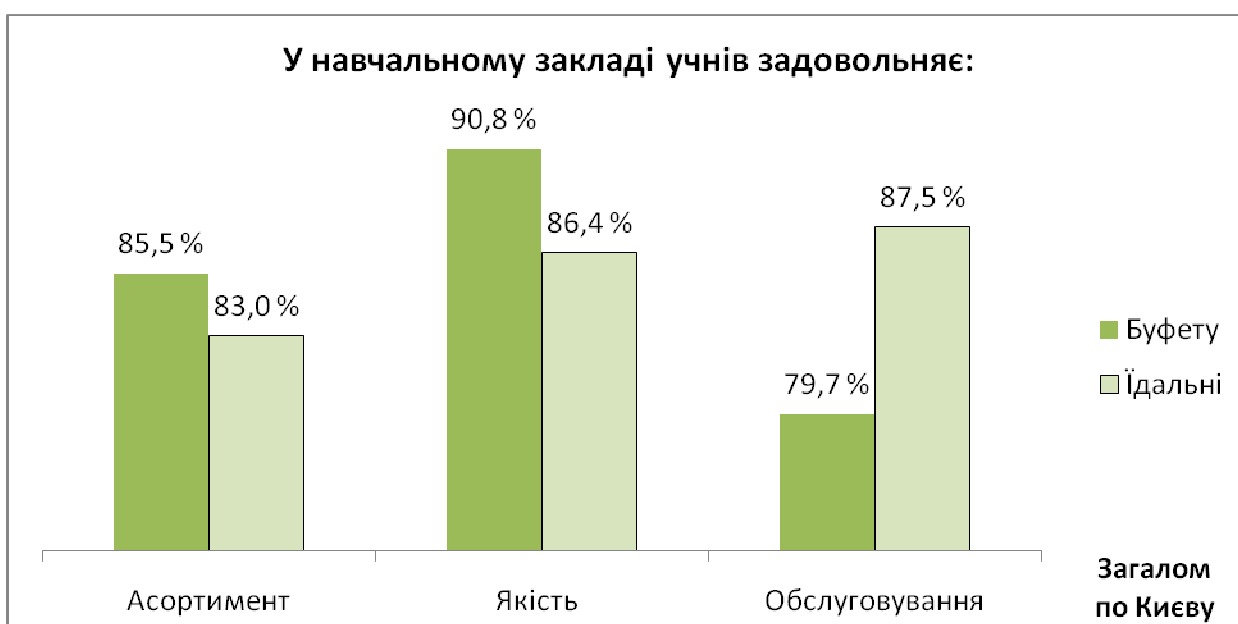

Харчування учнів повинно бути збалансованим за складом основних поживних речовин. Добова потреба в основних поживних речовинах, енергії, вітамінах і мінеральних речовинах для учнів різних вікових груп визначає норми харчування у загальноосвітніх навчальних закладах. Різниця в кількості основних поживних речовин та калорійності раціону дітей різних

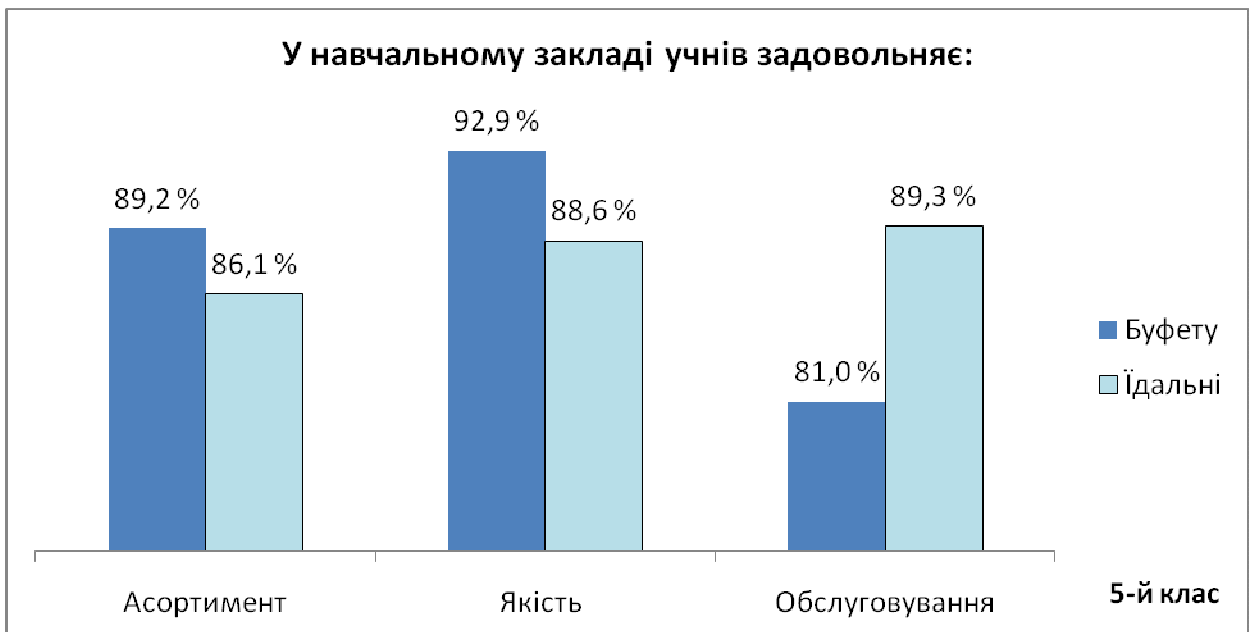
вікових груп забезпечується регулюванням обсягів споживаної їжі чи складом страв у раціоні. Відповідальними за виконання норм харчування є керівники загальноосвітніх навчальних закладів. Потреби загальноосвітніх навчальних закладів в організації харчування дітей задовольняються державою відповідно до затверджених нормативів.

За оцінками усіх вікових груп якості (90,8 %) і асортимент (85,5 %) кращі у буфеті, а от обслуговування (87,5 %) – у їдальні (гістограма 20). Розподіл даних за класами представлений у гістограмах 21 та 22.

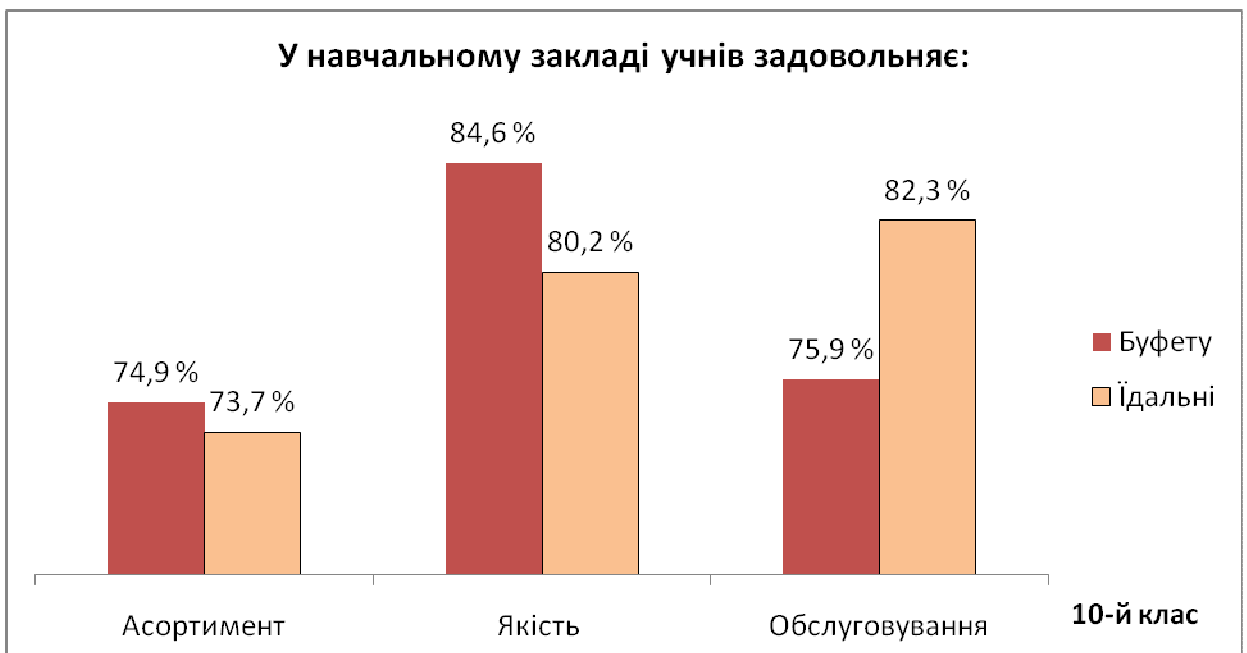
Гістограма 20

Гістограма 21

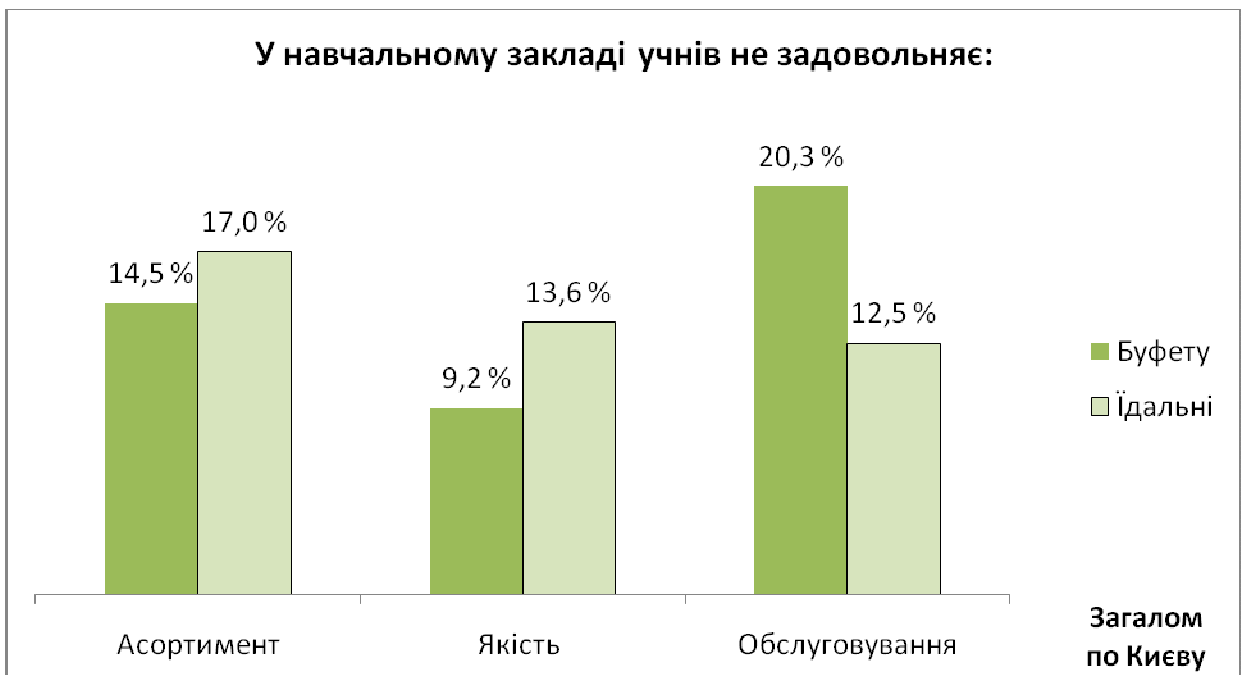

Гістограма 22

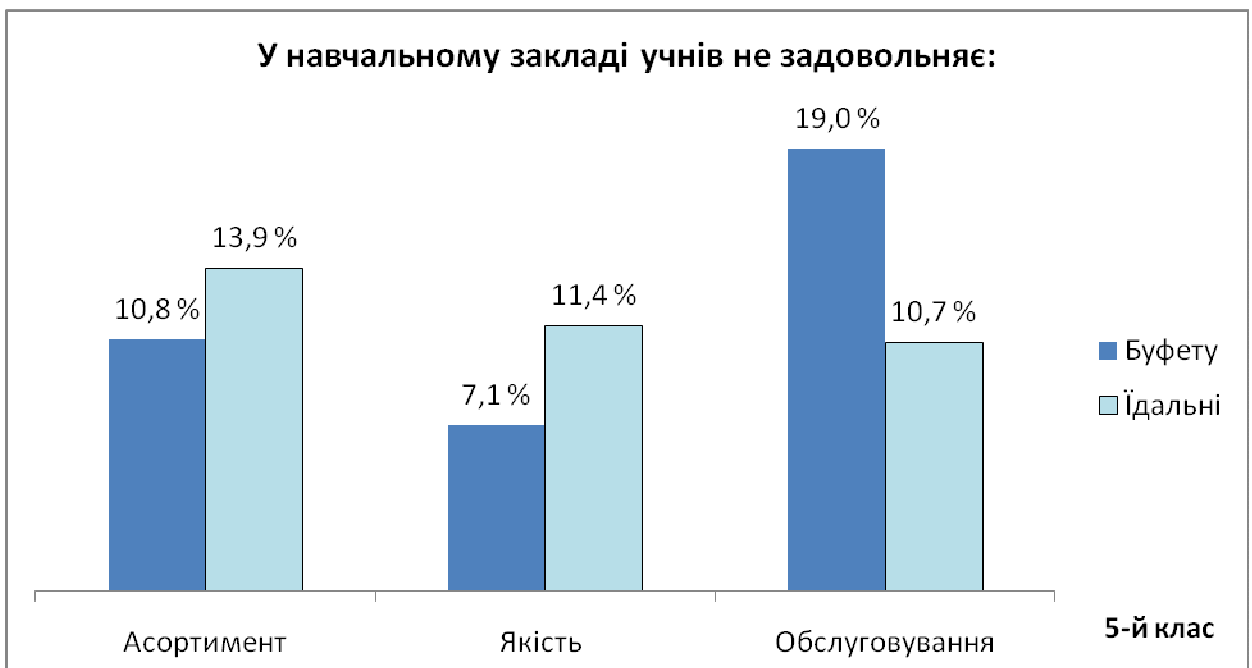
Більше всього учнів ЗНЗ м. Києва не задовольняє обслуговування у буфеті (20,3 %), а також асортимент (17,0 %) і якість (13,6 %) у їдальні (гістограма 23).

Гістограма 23

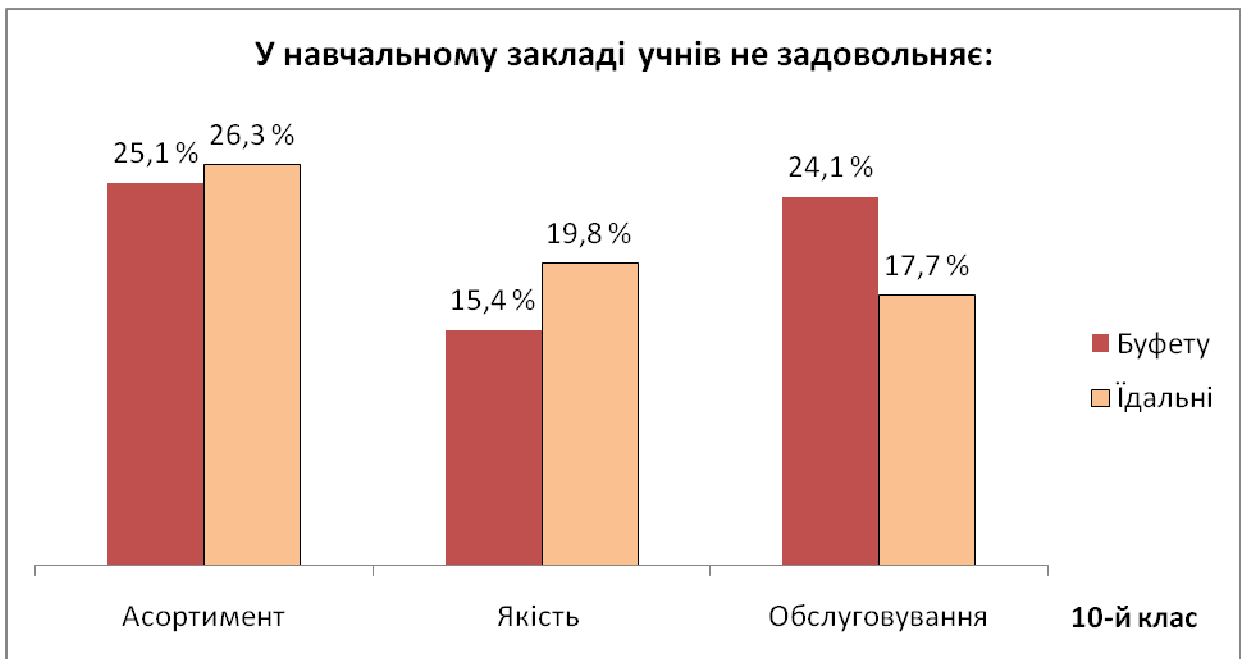

Відповіді респондентів за віковою ознакою дещо різняться, як відмічалось раніше старшокласники менше користуються послугами їдалень, надаючи перевагу буфету. Вони більш вимогливі до організації роботи, якості та асортименту у їдальнях і буфетах (гістограми 24 та 25).

Гістограма 24

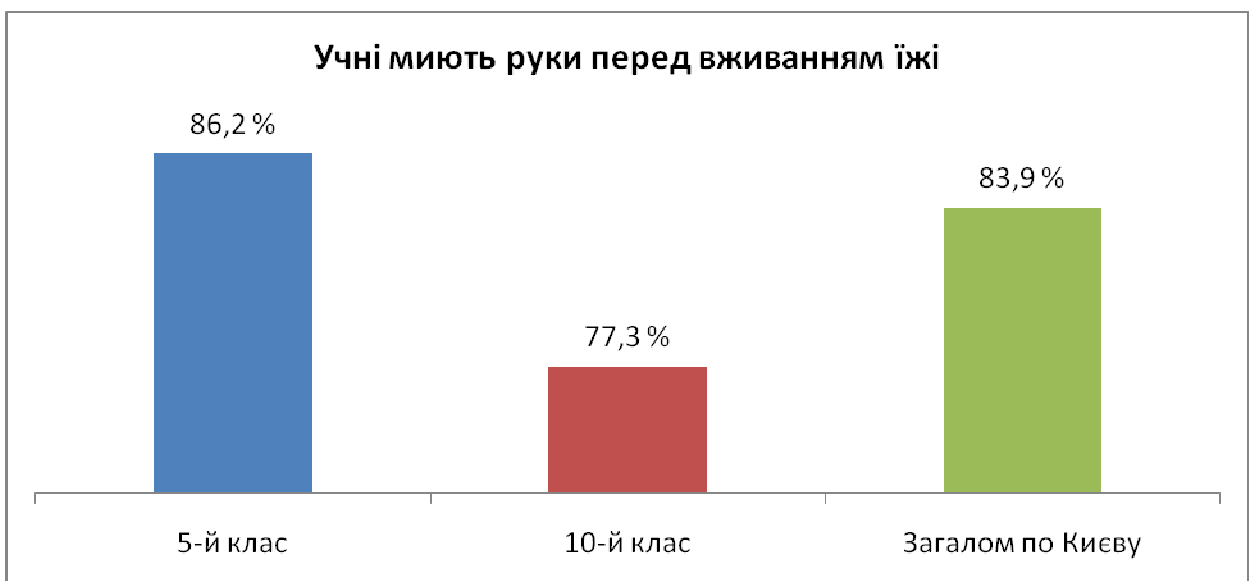

Гістограма 25

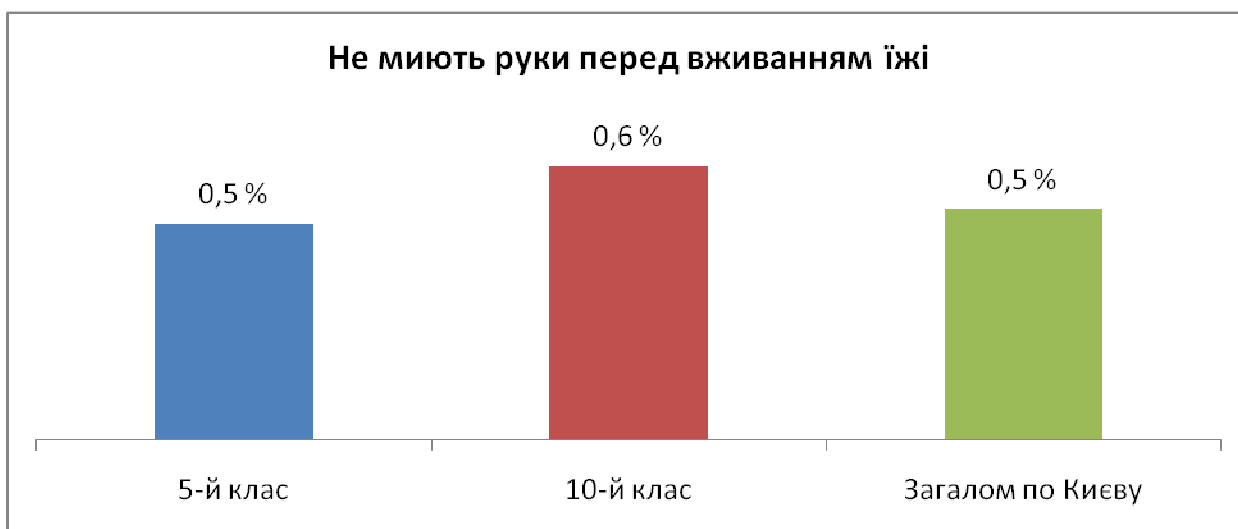
Важливого значення набуває гігієнічне виховання учнів. Більшість учнів знайомі з гігієнічними вимогами та миють руки перед вживанням їжі (83,9 %) (гістограма 26). Але слід відмітити, що учні старших класів (22,1 %) дещо недбало ставляться до вимог гігієни і не завжди миють руки перед вживанням їжі (гістограма 27). Зовсім незначна частка учнів (0,5 %) зовсім не миють руки перед вживанням їжі (гістограма 28).

Гістограма 26

Гістограма 27

Висновки й рекомендації

за результатами моніторингового дослідження

На підставі проведеного моніторингового дослідження можна зробити такі висновки.

1. Більшість учнів ЗНЗ м. Києва снідає і обідає вдома. Основними стравами сніданку вдома є сік або чай з бутербродами. Але бутерброди не можуть повноцінно замінити сніданок чи обід, а харчування дитини в сухом'ятку не допустиме і недостатнє для розвитку дитячого організму.
2. Більшість учнів м. Києва вживають гарячу їжу тільки два рази на добу, що є недостатнім для повноцінного розвитку і росту. Більш за все учні люблять фрукти та м'ясо.
3. Загалом організацію роботи їдалень і буфетів у ЗНЗ м. Києва можна оцінити як добру. Більше половини учнів висловили своє задоволення асортиментом, якістю, обслуговуванням їдалень та буфетів у ЗНЗ м. Києва.

Рекомендації для забезпечення ефективної культури харчування.

- Для організації здорового харчування потрібно залучати більший контингент учнів до гарячого харчування у їдальнях, шляхом підвищення якості та урізноманітнення асортименту страв з урахування уподобань учнів (фрукти, м'ясо).
- Необхідно активніше організовувати просвітницьку роботу і не тільки з учнями, а й з їхніми батьками, в ЗНЗ м. Києва з питань необхідності раціонального та здорового харчування, впливу харчування на стан здоров'я, надавати учням інформацію про взаємозв'язок окремих захворювань та імунітету від способу життя в цілому та харчування.
- Приділити увагу роз'ясненню необхідності особистої гігієни та сприяти більш широкому впровадженню гігієнічного виховання учнів.